

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Pyhäjärvi

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

MÄKIKYLÄ

Pyhäsalmen kaivosalue

Kaivostorni
Konttorirakennus
Lepikko
Rikastamo

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Ruotasen kaivoskylä

Kaivosmiesten asunnot
Osastopäälliköiden asunnot
Ruokala
Ruotasen koulu
Toimihenkilöiden asunnot

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

PYHÄJÄRVI

Haapapuron alue

Alaranta
Haapapuro
Kiviranta
Kukkula
Majuri
Peltoniemi
Ruhkalan koulu
Saloranta
Sillankorva
Takalo
Välilän torppa

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Kirkonkylän vanha raitti

Hunninko
Isopappila
Kotiseutumuseo
Pikkupappila
Pyhäjärven kirkko ja tapuli
Rohtola ja TVH:n varikko
Tiehaara
Väinölä

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

HIIDENNIEMI

Honkapirtti
Kontiola

Lystilän luhtiaitta
Miettilä
Oravan koulu
Pitkäkankaan kämppä
Pitäjänmäen tervahytti
Tuulimäki

MÄKIKYLÄ

Heittola
Hyvölä
Komun asema
Mansikkamäki
Nurkkalan puojitalli ja luhtiaitta
Vuohtomäen koulu

PYHÄJÄRVI

Aittokoski
Entinen Jatkolan huvila
Entinen Kansallis-Meijeri-Osuuskunnan meijeri
Jokikylän seuratupa
Lahtela
Lamminahon koulu
Mustaparta
Niemi
Nyppylä
Pellikka
Perinnepiha
Puustelli
Pyhän Profeetta Elia rukoushuone
Pyhäsalmen rautatieasema-alue
Rauhanlahti
Sikala
Södön huvila
Viljamaa

alueen nimi: **Pyhäsalmen kaivosalue**

pääas. kunta: Pyhäjärvi

pääas. kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kaivostorni

Konttorirakennus

Lepikko

Rikastamo

kuvaus:

Pyhäsalmen kaivosalue muodostaa eheän 1960-luvun alussa rakentuneen kaivosteollisuusalueen. Kaivoksen tuotantorakennus on puuverhoiltu ja apurakennukset ovat pääosin betonipintaisia lukuun ottamatta kaivoksen konttorirakennusta. Alueen maamerkinä kohoaa kauas näkyvä kaivostorni. Pyhäjärven kaivoksen rakennukset on suunnitellut arkkitehtitoimisto Blomsted & Lampen ja pääarkkitehtina toimi Matti Lampen.

historia:

Pyhäsalmen kaivos aloitti toimintansa 1.3.1962. Päätös kaivoksen avaamisesta tehtiin hallintoneuvostossa 29.5.1959, jonka jälkeen kaivoksen infrastruktuuria alettiin rakentaa. Varsinaisten tuotantolaitosten lisäksi reilun kymmenen vuoden aikana Ruotasen kylään nousi kaivoskylä ja kaivoksen työläisille kaavoitettu asutusalue lähipalveluineen. Tuotanto oli avolouhintaa vuoteen 1967 asti, jonka jälkeen alkoi maanalainen louhinta. Kaivosyhtiö osti maa-alaa käyttöönsä, jonka yhteydessä omistukseen tuli ruotsalaisia maatiloja. Tiloista jäi pystyyn vain Lepikko, joka kunnostettiin kaivoksen vierasmajaksi, sekä Jyrkilä, joka palvelu kerhotilana.

lähteet:

Hentilä, Helka-Liisa, Ihatsu Emilia, Suikkari Risto (toim.) 2008. Euroopan maaseutujen uhattu perintö Pyhäjärvi. Kuntasuunnittelun kurssi 2007-2008. Oulun yliopisto Arkkitehtuurin osasto Yhdyskuntasuunnittelun laboratorio Julkaisu C 115

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Kaivostorni**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-119-75
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1945-1974
ajoituselike: 1960
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Liukuvalumenetelmällä rakennettu, betoninen, 90 metriä korkea kaivostorni vuodelta 1960. Tornin suunnitteli arkkitehtitoimisto Blomsted & Lampen ja rakensi Silta & Satama Oy. Kaivostorni on Pyhäsalmen maamerkki.

historia:

Pyhäjärven kaivoksen rakennukset on suunnitellut arkkitehtitoimisto Blomsted & Lampen ja pääarkkitehtinä toimi Matti Lampen. Kaivostorni rakennettiin nopeasti, liukuvalutekniikalla valmistetun tornin harjannostajaisia vietettiin 8.12.1959, kun rakentaminen oli aloitettu lokakuussa samana vuonna. Kaivostornin rakensi Silta & Satama Oy ja 90 metriä korkean tornin liukuvalu kesti 46 vuorokautta. Tornin tilavuus on 16.305 kuutiometriä. Tornissa on 30 millimetrin poikkeama. Vanha kaivostorni ei ole enää käytössä, mutta murskaamoon kuljetetaan uuden kaivostornin avulla nostettu malmi jatkokäsittelyyn.

Vanhan kaivostornin korvasi toiminnallaan uusi kaivostorni vuonna 2000. Uuden kaivostornin rakentamiseen vaikuttivat uuden malmion löytyminen etäämmältä ja syvemmältä. Uuden kaivostornin avulla nostetut malmit kuljetetaan vanhaan murskaamoon ja rikastamoon jatkokäsitteltäväksi.

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

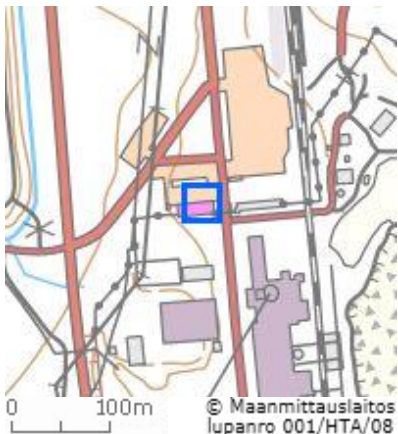
lähteet:

Hentilä, Helka-Liisa, Ihatsu Emilia, Suikkari Risto (toim.) 2008. Euroopan maaseutujen uhattu perintö Pyhäjärvi. Kuntasuunnittelun kurssi 2007-2008. Oulun yliopisto Arkkitehtuurin osasto Yhdyskuntasuunnittelun laboratorio Julkaisu C 115

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Konttorirakennus**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-402-119-75

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1960

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pyhäsalmen kaivoksen konttorirakennus vuodelta 1960. Pyhäjärven kaivoksen rakennukset on suunnitellut arkkitehtitoimisto Blomsted & Lampen ja pääarkkitehtina toimi Matti Lampen.

arviointi:

MRKY2015: H

kohteen nimi: **Lepikko**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-119-65
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoituselike: 1840
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen talouskeskus, johon kuuluu kaksi asuinrakennusta, puoji, luhti ja aittoja. Talo on toiminut myös kieverina. Rakennukset on kunnostettu Outokumpu Oy:n vierasmajaksi.

historia:

Lepikon pihapiirin pienempi asuinrakennus on todennäköisesti vuodelta 1840 ja se on Ruotasen kylän vanhimpia rakennusryhmiä. Kestiekievarina (1851) ja hetken koulunakin toiminut rakennusryhmä jäi kaivoalueelle, kun Outokumpu perusti Pyhäsalmen kaivoksen. Kerrotaan, että pääarkkitehti Lämpen ihastui Lepikon talojen talonpoikaistyyliin niin, että hän esitti koko pihapiirin säilyttämistä ja kunnostamista kaivoksen vierasmajaksi. Pihapiirin rakennukset, joihin kuului kaksi asuinrakennusta, luhtitallo, puoti ja kaksi aittaa peruskorjattiin ja katettiin kuparilla. Kivinavetta purettiin ja sen tilalle rakennettiin uusi hirsisauna uima-altaineen.

Lepikon asuinrakennukset kunnostettiin perusteellisesti, niistä jäi vanhaa jäljelle ainoastaan hirsikehikko. Asuinrakennusten perustukset muutettiin betonisiksi ja tulisijat purettiin. Vanhojen kakluunien virkaa hoitaa nykyään kaukolämpö ja takat luovat tunnelmaa. Vanhasta Iso-Lepikosta on jäljellä pihapiiri ja käyttötarkoitus: 1800-1900 lukujen vaihteessa talot toimivat yleisenä kestiekievarina, kaivoksen jälkeen siellä on vierailut muun muassa presidentti Urho Kekkonen useampia kertoja.

Lepikon pihapiiri on pyhäjärveläisittäin neliömäinen avonaisin kulmin ja sisään jäävää tilaa kutsuttiin kartanoksi. Yleensä taloissa oli kaksi tuparakennusta, jota pidettiin vaurauden merkinä. Tupia käytettiin eri vuodenaikoina. Kesäpuoli oli rakennettu ilman sammalia, jossa asuttiin syksyllä sen verran myöhäiseen, että ensimmäiset pakkaset ehtivät hävittää tuholaiset lämpöeristetyistä talvituvasta.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Rikastamo**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-119-75
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: teollisuuskohteet
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1961, 1966
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kaivostornin ja murskaamon viereen 1961 valmistunut rikastamo. Sen suunnitteli arkkitehtitoimisto Blomsted & Lampén ja rakensi Yleinen Insinööritoimisto Oy. Pääarkkitehtina toimi Matti Lampén. Sitten rikastamon koneita on uusittu useita kertoja. Rikastamoa laajennettiin vuonna 1966.

historia:

Kaivostornin jälkeen rakennettiin rikastamo tornin ja murskaamon kylkeen. Rikastamo oli aikoinaan kaivosalueen suurin rakennus, 56 400 neliometriä ja sen rakensi Yleinen Insinööritoimisto Oy. Rikastamoon päästiin asentamaan koneita loppukesästä 1961. Sitten rikastamon koneita on uusittu useita kertoja. Rikastamoa laajennettiin vuonna 1966, ja se on edelleen malmin jatkojalostuskäytössä.

Kaivostornien toiselle puolelle rakennettiin kaivostupa henkilöstötiloiksi. Rikastamoa ja Kaivostornia vastapäätä rakennettiin voimakeskusrakennus, korjaamo, varasto, sekä porasydänvarasto.

arviointi:

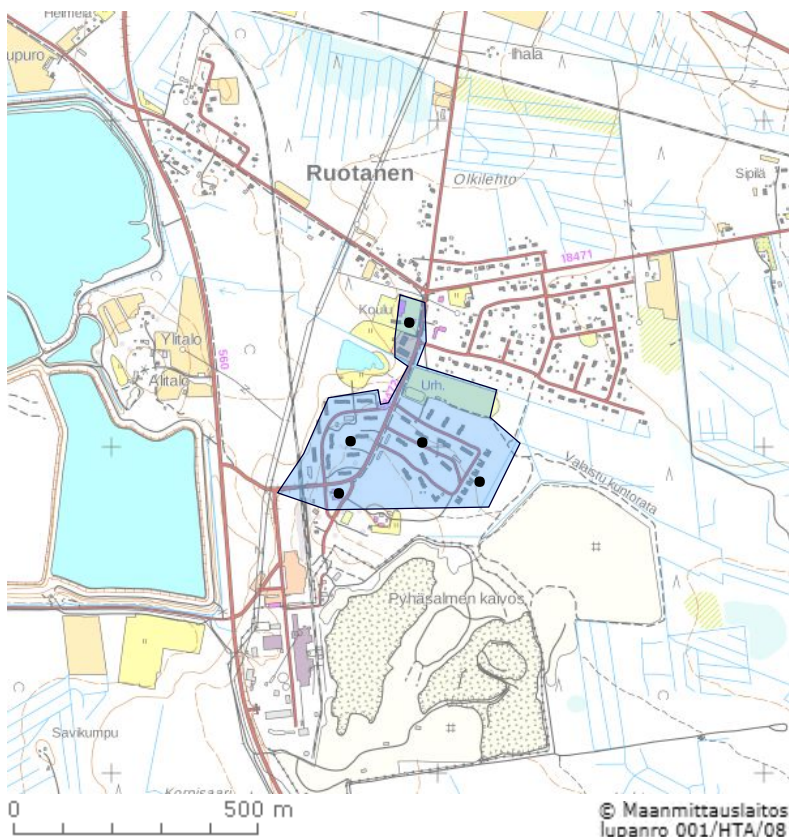
MRKY2015: H

lähteet:

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

alueen nimi: **Ruutasen kaivoskylä**

pääas. kunta: Pyhäjärvi

pääas. kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: taajamaympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kaivosmiesten asunnot

Osastopäälliköiden asunnot

Ruokala

Ruutasen koulu

Toimihenkilöiden asunnot

kuvaus:

Yhtenäinen 1960-luvun kaivoskylä. Ruutasen kaivoskylän asuinrakennukset, kerrostalot, rivitalot, paritalot ja omakotitalot on sommiteltu väljästi kaivosalueen tuntumaan. Tomitie halkaisee alueen kahtia, toiselle puolelle sijoittuvat toimihenkilöiden ja osastopäälliköiden väljemmät asunnot ja toiselle puolen työläisten kerrostalo- ja rivitaloasunnot. Alueen keskivaiheilla kohoaa kaukolämpövoimala. Rakennuskanta on yhtenäistä ja laadukasta, alunperin taloissa on muun muassa katemateriaalina kupari. Alueen suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Blomsted & Lampen ja pääarkkitehtinä toimi Matti Lampen.

historia:

Pyhäjärvellä oli kaivoksen alkuaikoina asutuspöla, ja kaivosyhtiö päätyi rakentamaan oman asutusalueen. Kaivoksen asuintaloista ensimmäiset, lamellikerrostalo ja "poikamiestalo", valmistuivat vuonna 1960. Sen jälkeen kaivoskylään rakennettiin omat rivitaloasuntoalueet työläis- ja toimihenkilöperheille. Rivitalojen autotallit rakennettiin kaikille yhteiseen, pitkään tallirakennukseen. Omat tallinsa olivat vain osastopäälliköiden omakotitaloissa ja toimihenkilöiden paritaloissa.

lähteet:

Jaakola, Sara 2014. Muistellut yhteisöt muuttuvassa maailmassa. Muistitietotutkimus Vihannin Lampinsaaren ja Pyhäjärven Ruutasen kaivoskyläien yhteisöistä. Pro gradu -tutkielma. Kulttuuriantropologia.

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Kaivosmiesten asunnot**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-119-

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pyhäsalmen kaivoksen kaivosmiesten asuinalue Tornitien itäpuolella. Asunnot sijaitsevat rivitaloissa (50 m² -61 m²) ja kolmessa kaksikerroksisessa lamellitalossa (20 m² -54 m²).

historia:

Kaivoskylä levittäytyy Tornitien molemmiin puolin. Länsipuolen, eli kaivosmiesten, asunnot sijaitsevat rivitaloissa (50 m² -61 m²) ja kolmessa kaksikerroksisessa lamellitalossa (20 m² -54 m²).

Autotalleja rakennettiin vain omakoti- ja paritaloihin toimihenkilöiden "puolelle", rivitalojen autotallit rakennettiin 10 – 20 auton tallirivistöksi.

Lähteet:

Tulkku, Jorma. 2003. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

Oertel, Anitta, Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi.

Kartoittaneet:

Anna Grönlund, Maija Poukka, Anu Syrjäpalo

arviointi:

MRKY2015: H

lähteet:

Jaakola, Sara 2014. Muistellut yhteisöt muuttuvassa maailmassa. Muistitietotutkimus Vihannin Lampinsaaren ja Pyhäjärven Ruotasen kaivoskyläiden yhteisöistä. Pro gradu -tutkielma. Kulttuuriantropologia.

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Osastopäälliköiden asunnot**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 119-59,-60,-61,-62,-63,64

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1966-1970

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusi vuosina 1966-1970 valmistunutta yhden perheen omakotitaloa. Nämä 170m²-190m²:n omakotitalot oli tarkoitettu yhtiön osastopäällikköjen käyttöön.

lähteet:

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Ruokala**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-119-66
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1960-luku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1960-luvun kaivosalueen työmaaruokala, jonka yhteyteen rakennettiin elokuvateatterinakin toiminut voimistelu- ja juhlasali.

historia:

Kaivoskylään rakennettiin asuintalojen lisäksi työmaaruokala, jonka yhteyteen rakennettiin myös elokuvateatterina toiminut voimistelu- ja juhlasali. Alkuvaiheessa rakennettiin poikamiestalo, polttavinta asuntopulaa hellittämään. Siellä perheettömät kaivotyöläiset saattoivat asua solutyypisessä. Poikamiestalo hoitajan asuntoineen purettiin 1989. Lisäksi alueelle rakennettiin sauna- ja pesulatilat.

arviointi:

MRKY2015: H

lähteet:

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Ruotasen koulu**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-32-60
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1950
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kaksikerroksinen tiilirakenteinen ja rapattu kyläkoulu vuodelta 1950. Koulua laajennettiin Pyhäsalmen kaivoksen perustamisen myötä.

lähteet:

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

kohteen nimi: **Toimihenkilöiden asunnot**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-402-119-

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pyhäsalmen kaivoksen toimihenkilöiden yhtenäinen asuinalue, jossa on paritaloja (100m²-130m²) omine autotalleineen sekä rivitaloja (75m² – 90m²) pitkine 10-20 auton talleineen.

historia:

Tomitien itäpuolelle rakennettiin suurempia asuntoja palvelemaan kaivoksen toimihenkilöiden tarpeita. Alueella on paritaloja (100m²-130m²) omine autotalleineen sekä rivitaloja (75m² – 90m²). Paritaloihin liitettiin autotallit, mutta rivitaloasukkaiden autotallit sijoitettiin pitkään 10-20 auton tallin riviin.

arviointi:

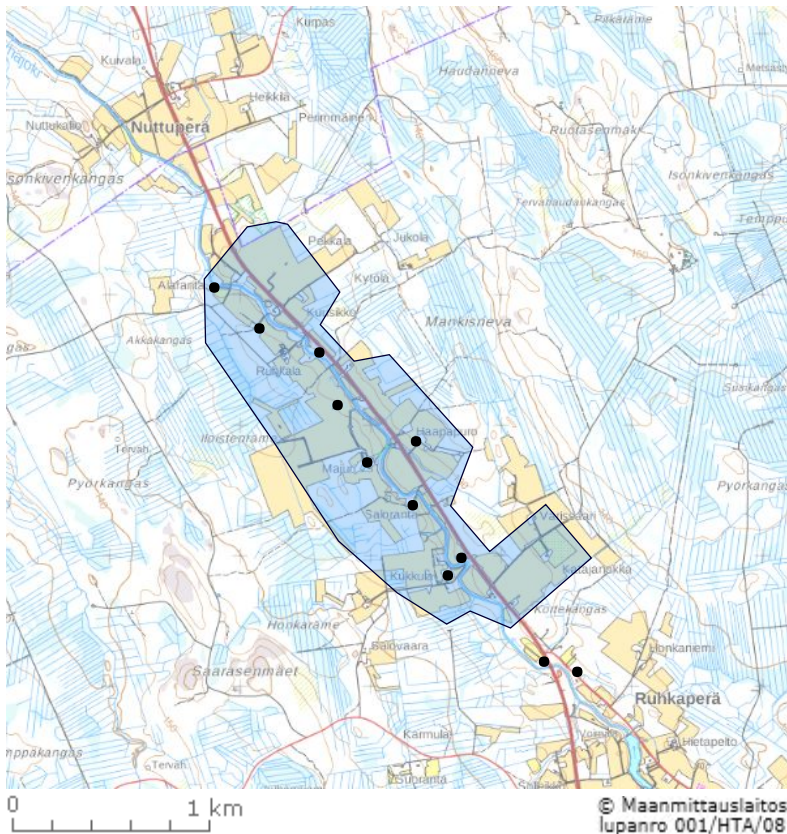
MRKY2015: R,H

lähteet:

Oertel, Anitta. Pyhäsalmen kaivos 1962-2012. Pyhäsalmi Mine Oy, Saarijärven offset Oy, Saarijärvi

Pohjois-Pohjanmaa rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Tulkku, Jorma. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2003

alueen nimi: **Haapapuron alue**
 pääas. kunta: Pyhäjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Pyhäjärvi
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Alaranta
 Haapapuro
 Kiviranta
 Kukkuja
 Majuri
 Peltoniemi
 Ruhkalan koulu
 Saloranta
 Sillankorva
 Takalo
 Väliälän torppa

kuvaus:

Pyhäjokivarren rantaviljelysmaisema, jolle leimansa antavat perinteiset, usein mäillä sijaitsevat talouskeskukset kuten Saloranta ja Majuri, jälleenrakennusajan pihapiirit sekä samanlaiset joen ylittävät puusillat.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Alaranta**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-92-9
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Jälleenrakennusajan pihapiiri Koivukujan päässä.

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Haapapuro**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-64-9
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: päärakennus 1923 ja 1930
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Talonpoikainen pihapiiri näkyvällä paikalla pellon reunassa päätien varrella. Asuinrakennuksen tupapää on tuotu 1923 paikalle kouluksi, toinen pää tehty 1930-luvulla. Talossa on ollut kievari. Pihapiirissä on lisäksi pieni aitta, kievariajoilta periytyvä talli ja paja.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Kohdeinventointi P077/Haapapuron pihapiirin vanhoja rakennuksia. Inventoija Annaelina Isola
Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa 1998.

kohteen nimi: **Kiviranta**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-40-50
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Jälleenrakennusajan pihapiiri Pyhäjoen varressa.

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Kukkula**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-94-3
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Jälleenrakennusajan pihapiiri mäen päällä.

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Majuri**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-66-11
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennus 1880
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluu vanha asuinrakennus 1800-luvulta, 1800-luvun aitta, navetta, uusi asuinrakennus, ja useita eri talousrakennuksia. Kohteesta löytyy myös paikallisesti perinteinen vellikello.

lähteet:

Inventointikortti, Annaelina Isola, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, kesä-1998

kohteen nimi: **Peltoniemi**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-92-38
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pieni pihapiiri Pyhäjoen rannassa.

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Ruhkalan koulu**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-40-20
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoituselite: 1938
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pieni 1930-luvun lopun pieni hirsikoulu kylätien varrella.

historia:

Ruhkalan koulu aloitti toimintansa 1923. Kouluhuoneistoksi vuokrattiin Haapapuron talo ja käsityöluokaksi Majurin tupa. Vuokrasopimuksen umpeuduttua 1932 koulu siirtyi Salorantaan kuudeksi vuodeksi. Oma koulurakennus valmistui 1938 ja oli koulukäytössä 35 vuotta.

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

lähteet:

<http://www2.pyhajarvi.fi/jokikyla-ruhkala/Koululaitos/koululaitos.htm>

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Saloranta**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-66-5
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1929
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Näkyvällä paikalla korkealla mäellä sijaitseva 1920-luvun pihapiiri. Pihaan johtava reitti kulkee kauniisti sillan yli joen, jota rajaa rivi koivuja.

Pihapiiriin kuuluu 1929 valmistunut asuinrakennus, 1950-luvun navetta, 1956 valmistunut kellari ja 1930-luvun leikkimökki sekä Majurista siirretyt kaksi 1900-luvun aittaa ja riihi.

Asuinrakennus tehtiin alunperin kouluksi, jota vuokrattiin kunnalle. Koulu toimi pirtissä vuoteen 1938 asti kunnes Ruhkalan tehtiin uusi koulu.

historia:

Salorannan rakensi Majuriin lapsena muuttanut Alfred Heinonen, joka toimi maanviljelystöiden ohessa veiston opettajana Ruhkalan koulussa. Heinonen oli kotiseututyön uranuurtaja. Hänen vaimonsa oli Ruhkalan koulun opettaja Sirkku os. Ahvenainen.

Asuinrakennuksen katto on vaihdettu päreestä asbestiksi 1950-luvulla, tuvan ikkunat on uusittu 1990-luvulla ja veranta on tehty 1995.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Inventointikortti, Annaelina Isola, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, kesä-1998.

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Sillankorva**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-84-5
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Jälleenrakennusajan pihapiiri Pyhäjoen rannassa.

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Takalo**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-92-10
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: päärakennus 1953, navetta 1960-luvun alku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen nimi: **Vällilän torppa**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-66-3
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Majurin maalle rakennettu torppa.

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

alueen nimi: **Kirkonkylän vanha raitti**

pääas. kunta: Pyhäjärvi

pääas. kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Hunninko

Isopappila

Kotiseutumuseo

Pikkupappila

Pyhäjärven kirkko ja tapuli

Rohtola ja TVH:n varikko

Tiehaara

Väinölä

kuvaus:

Pyhäjärven kirkonkylä sijaitsee maisemallisesti vaikuttavalla paikalla ja niemen halkaisevan kylätien ympäristöön on muodostunut viehättävä raittimainen miljö. Pääraitin ja siitä erkanevan Emolahteen johtavan maantien varrella on säilynyt runsaasti kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa. Kylänraitti mukailee vanhaa linjaustaan talojen pihapiirien lomitse. Ennen kasvusto raitin ympärillä oli matalaa, sillä kaikki vapaa maa oli viljelykäytössä ja isoja puita kasvoi vain pihapiireissä. Pihapiirien näkymät ovat kantaneet kauas järven selälle saakka.

Keskeisenä maisematekijänä ovat kirkko ja tapuli. Raitin varrella on kirkonpalvelijoiden asuntoja kuten Pikkupappila, Hunninko ja Isopappila. Kauppiastaloja ovat puolestaan Väinölä, Rohtola ja Tiehaara.

historia:

Pyhäjärven kuntakeskus sijaitsi ennen Pyhäsalmele siirtymistään Pyhäjärven kirkonkylällä, Emoniemellä, jossa asutusta tiedetään olleen 1500-luvulta saakka. Paikka sijoittuu Pyhäjärveen pistävälle niemelle, Emoniemelle. Kuntakeskuksen siirtymisen synnä pohjoisemmaksi 1920 – 1960 luvulla oli junaradan läheisempi sijainti, myös 1960 avatun Pyhäsalmen kaivoksen merkitys lienee kuntakeskuksen siirtymiseen iso. 1800-luvun loppuun asti

Emoniemellä sijaitsevaan kuntakeskukseen on kuljettu jään yli reellä ja kesäisin kirkkoon on päästy veneellä Vuohdomäeltä ja Ruotasen kylältä.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 1997.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993, julkaisu A:117

RKY 1993

Shemeikka, Laimi (toim.), 2008. Yksi raitti, monta kulkijaa, Pyhäjärvi KK historia 1866-2008. Saarijärven offset.

Tulkku, Jorma. 2003. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

kohteen nimi: **Hunninko**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-125-1
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1809-1863
ajoituselite: 1810-luku, 1920-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Mansardikattoinen asuinrakennus ja aittarakennukset. Päärakennuksen rakennutti Pyhäjärven kappalainen Petter Ticklen 1810-luvun alkupuolella. Pihapiiriin kuuluu pitkä liiteri ja lisäksi kaksi vanhaa aittaa, joista toinen on siirretty Vuohomäeltä ja toinen Oravankylältä vuonna 1983. Kirkosta johtaa polku niityn yli tähän vanhaan pappien taloon, jonka ympärillä on pieni puutarha.

Tila on siirtynyt omistusasuntona papilta toiselle. Siinä on asunut muun muassa kappalainen Simelius ja Joonas Lagus, joka oli Paavo Ruotsalaisen työnjatkaja heränneiden keskuudessa. 1920-luvulla talon osti kanttori Matias Loppi. Hän korjasi taloa, muutti siihen mansardikaton ja keräsi rykelmänä olleet aitat riviin ja saman katon alle. Talo toimii nykyisin taiteilijakotina.

historia:

Hunningon vanha päärakennus on rakennettu 1810-luvun alussa asuintaloksi. Rakennus on ollut alkujaan yksikerroksinen ja satulakattoinen ja se on siirtynyt papilta toiselle. Talo myytiin vuonna 1920 kanttori Matias Lopille, joka muutti alkuperäisen satulakaton mansardikatoksi ja ullakolle kunnostettiin kaksi asuinkamaria. Pihapiirissä hajallaan olleet aittarakennukset Loppi keräsi 1932 yhtenäiseksi riviksi saman katon alle. Samalla pihapiiriin istutettiin Ruissalosta tuodut vaahterat.

Vuonna 1979 talo vaihtoi omistajaa. Talon peruskorjauksen suunnitteli Raimo Saarenvirta. Korjauksen yhteydessä tehtiin muutoksia, ikkunoita uusittaessa ruutujako säilytettiin, mutta koristelijoita ei tehty alkuperäisen mukaisiksi. Myös lasikuistit ikkunaruuudut ja ovet tehtiin yksinkertaisemmiksi. Ikkunat ja ovet mataloituivat myös, sillä kuisti nostettiin sokkelin tasolle. Samassa korjauksessa kuistin päälle rakennettiin parveke 1930-luvulla rakennetun piianporstuan tilalle.

Hunningon uusi omistaja on entisöinyt kuistia enemmän alkuperäistä vastaavaksi ja palauttanut koristeelliset ikkunat kuistin etu- ja sivupuolille.

Pihapiiriin siirrettiin 1983 aitat Oravankylältä ja Vuohomäeltä.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus, 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja

Anu Syrjäpalo.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija ark.yo Eija Niemelä.

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 1997.

Rakennettu kulttuuriympäristö, 1993. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt.

Shemeikka, Laimi (toim.), 2008. Yksi raitti, monta kulkijaa, Pyhäjärvi KK historia 1866-2008. Saarijärven offset.

Tulkku, Jorma. 2003. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

kohteen nimi: **Isopappila**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-33-39
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: tapahtuma-, muisto- ja uskomuspaikat
ajoitus: 1864-1917
ajoituselite: 1860
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1860-luvulta periytyvä komea pappila, jossa on kertaustyylien mukaisesti koristeelliset räystäskonsolit ja räystäslaudat sekä moniruutuiset ikkunat. Rakennuksen länsipäässä on 1950-luvun kivrakenteinen arkisto-osa.

Pappila päättää Pyhäjärven kirkonkylän halki kulkevan raitin Pappilanlahden rannalle, mäen päälle, ja on tärkeä osa kirkonkylän raitin muodostamaa kokonaisuutta. Rakennuksen ympärillä on kookkaita vanhoja puita, muun muassa lehtikuusia.

historia:

Niemen kärjessä sijaitseva Isopappilan päärakennus on 1860-luvulta, jolloin se rakennettiin Pyhäjärven ensimmäisen kirkkoherran, Zacharias Castrenin pappilaksi. Puiston ympäröimä rakennus on korjattu leirikeskukseksi vuonna 1985. Peruskorjauksessa julkisivut saneerattiin alkuperäiseen asuunsa, mutta sisätilat muutettiin täysin uutta käyttötarkoitusta vastaaviksi. Pappilan länsipäässä on 1950-luvulla rakennettu arkisto-osa. Pihapiiristä on purettu kaikki talous- ja varistorakennukset sekä väentupa.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M,S,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus, 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija ark.yo Eija Niemelä.

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 1997.

Rakennettu kulttuuriympäristö, 1993. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt.

Shemeikka, Laimi (toim.), 2008. Yksi raitti, monta kulkijaa, Pyhäjärvi KK historia 1866-2008. Saarijärven offset.

Tulkku, Jorma. 2003. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

kohteen nimi: **Kotiseutumuseo**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-878-1
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: kulttuuri
ajoitus: 1809-1863
ajoituselite: 1856
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Lainajyvämakasiini vuodelta 1856, joka on raitin alkuosan maamerkki. Hirsirunkoisen kuutiomaisen makasiinin suunnitteli rakennusmestari Johan Karjalahti. Makasiini toimii nykyään kotiseutumuseona.

kuvaus:

MRKY2015: R,M,H,S,I

historia:

Lainajyvämakasiinin toiminta alkoi vuonna 1847, mutta toisaalta lainajyvämakasiinin kerrotaan valmistuneen vasta 1866, jolloin se toimi Pyhäjärven ja Kärämäen yhteisenä viljavarastona. Makasiini on 15 metriä pitkä ja 6 metriä korkea. Lattia on kolmikerroksinen ja lankkujen välissä on tiilikerrokset. Viljamakasiinin ulkoseinä on kaksinkertainen varkaiden varalta. Ulkoseinän ja varaston laarien välissä on puolen metrin levyinen tyhjä tila. Neljä laaria ovat kuuden metrin korkuiset. Lainajyvämakasiiniin varastoidun jyvät pelastivat monet pyhäjärviset nälkäkuolemalta vuonna 1918. Lainajyvämakasiini oli toiminnassa toiseen maailmasotaan saakka. Lainajyvämakasiini muutettiin museoksi vuonna 1959.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus, 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija ark.yo Eija Niemelä.

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 1997.

Rakennettu kulttuuriympäristö, 1993. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt.

Shemeikka, Laimi (toim.), 2008. Yksi raitti, monta kulkijaa, Pyhäjärvi KK historia 1866-2008. Saarijärven offset.

Tulkku, Jorma. 2003. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylän.

kohteen nimi: **Pikkupappila**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-198-0
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1860-70
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1860- tai 70-luvulta periytyvä kappalaisen pappila, joka on entistetty vuoden 1932 asuun. Pihapiirissä on päärakennuksen ikäinen puoji ja navetta- ja liiterirakennus 1900-luvun alusta.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi, 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija Eija Niemelä.

kohteen nimi: **Pyhäjärven kirkko ja tapuli**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-881-1-1

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: kirkko 1897, tapuli 1899

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tasavartisen ristin muotoinen puukirkko, joka on rakennettu 1897 Sebastian Gripenbergin piirustusten mukaan. Rakennusmestarina oli haapajärvinen Johan Karjanlahti. Kirkon ristikeskuksessa on kaksinivelinen kahdeksankulmainen pieni torni. Yksityiskohdiltaan kirkko edustaa 1800-luvun lopun nikkarityyliä. Arkkitehti A. Tötterströmin piirtämä kolminivelinen tapuli valmistui 1899. Tapulin eteläpuolella on vanha lainajyväättä, jossa on säilytetty lainajyviä vielä 1930-luvulla.

historia:

Pyhäjärvestä tuli kappeliseurakunta 1650 ja itsenäinen seurakunta vuonna 1861. Nykyinen kirkko on Pyhäjärven viides, joista kolme on sijainnut kyseisellä paikallaan. Kaksi ensimmäistä kirkkoa sijaitsivat Rauhalahden talon kohdalla Savirannalla ja toinen kirkko sijaitsi Kärkelän pellolla. Kirkon on suunnitellut Sebastian Gripenberg 1895, mutta ensimmäinen suunnitelmien mukaan rakennettu kirkko tuhoutui ennen käyttöönottoa tulipalossa. Nykyinen, Pyhäjärven viides kirkko, rakennettiin samojen piirustusten pohjalta samalle paikalle, mutta sekin oli tuhoutua jo rakennusvaiheessa maalien syttyä itsestään. Tuli kuitenkin saatiin sammutettua ja kirkko valmistui 1897. Kirkossa on nikkarityylisiä detaljeja.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M,S,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus, 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija ark.yo Eija Niemelä.

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 1997.

Rakennettu kulttuuriympäristö, 1993. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt.

Shemeikka, Laimi (toim.), 2008. Yksi raitti, monta kulkijaa, Pyhäjärvi KK historia 1866-2008. Saarijärven offset.

Tulkku, Jorma. 2003. Ruotasen savut, kylä ja kaivos. Ruotasen maamiesseura ry, Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

kohteen nimi: **Rohtola ja TVH:n varikko**
 kunta: Pyhäjärvi
 kiinteistötunnus: 626-403-22-36
 kylä/k.osa: Pyhäjärvi
 tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
 ajoitus: 1918-1944
 ajoituselie: Rohtola 1890-95 ja 1916, varikkorakennus 1953
 arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Elinkeinohistorian kannalta tärkeä Jatkolan suvun 1890-luvulla rakentama maalaistalo ja entinen TVH:n varikko vuodelta 1953. Talo oli apteekkarin asuntona ja apteekkina vuodesta 1913. Apteekkari Löthman rakennutti mansardikattoisen apteekkisiiven 1916. Hänen jälkeensä talossa toimi apteekki 1950-luvun alkuun asti. Vuosina 1951-52 talo modernisoitiin TVH:n asunnoiksi ja toimistoksi. TVH rakennutti 1953 pihapiiriin rapatun tiilirakenteisen varikon, jossa on toiminut myös posti ja Hollannin linja-autovarikko.

historia:

Jatkolan suvun rakentama maatilan päärakennus ja Mikkelin läänin entisen maaherran Emil Julius Jatkolan kotitalo. Pihassa oli alunperin ollut myös navetta ja aittoja. Talo on ollut apteekkarin asuntona ja apteekkina vuodesta 1913. Apteekkari Löthman rakennutti mansardikattoisen apteekkisiiven 1916. Hänen jälkeensä talossa toimi vielä Lundahlin, Hämäläisen ja Sarvialan apteekit.

TVH: ostanut apteekkari Hämäläiseltä 1950-luvun alussa. 1952 rakennukseen sijoitettiin asunnot tiemestarille, työnohtajalle ja varastomestarille sekä kaksi toimistohuonetta. Valtio myi 1979 rakennuksen uudelle omistajalle, joka kunnosti rakennusta. Muut pihapiiriin rakennukset on purettu.

arviointi:

MRKY2015: R,H

lähteet:

Kohdeinventointi P013/Rohtola. Inventoija Annaelina Isola. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa 1998.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi, Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy, 1999

kohteen nimi: **Tiehaara**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-22-14
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen
ajoitus: 1918-1944
ajoituselike: 1918
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Näyttävällä paikalla Kirkonkylän raitilla ihan kirkon lähellä.
Pihapiiriin kuuluu myös kaksi pientä ulkorakennusta.

historia:

Tiehaara on rakennettu 1918. Rakennuksessa on toiminut Vesanmäen kauppa ja kahvila, sekä aikoinaan myös majoitushuoneita. Päärakennuksessa on toiminut myös Kervisen kahvila ja Kiuruveden Osuuskauppa. Vesanmäen kauppa oli talossa vuoteen 1971 saakka.

Kuisti oli alunperin isompi umpikuisti ja toimi varastona, mutta muutettiin myöhemmin lasikuistiksi. Alkuperäiset jugend-ikkunat olivat kapeammat ja moniruutuiset. Nykyiset ovat vuodelta 1976.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi, Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy, 1999

kohteen nimi: **Väinölä**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-22-7
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: asuin- ja liikeyrityksen rakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoituselike: vanhin osa 1871
arvioiminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kookas vuodelta 1871 periytyvä kauppiastalo, johon myöhemmin rakennettu lisäsiipi ja lasikuisti. Tämän Nestori Paajasen rakentaman talon pihapiirissä on vanha sauna, piharakennus ja 1960-luvun asuinrakennus. Aikaisemmin pihassa oli talli, navetta ja makasiinirakennus.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi, Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy, 1999.

Inventointikortti, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998.

kohteen nimi: **Honkapirtti**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-6-50
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: kulttuuri
ajoitus: 1918-1944
ajoituselite: 1939
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1930-luvulla nykyiselle paikalle siirretty nuorisoseurantalo. Hirsirakenteiseen taloon rakennettiin aikoinaan putka, jonne pahimmat rähinöitsijät pantiin rauhoittumaan, olihan Hiidenkylä tunnettua pontikankeittoaluetta.

historia:

Hiidenniemen Nuorisoseura Yritys perustettiin 1912. 1920-luvulla seuran toiminta hiipui, mutta vilkastui jälleen 1930-luvun alussa. 1932 nuorisoseura päätti ostaa oman toimitalon ja vuonna 1935 se ostikin Marttilasta punahonkairsisen vanhan rakennuksen. 40 aarin tontti ostettiin Pyhäjärven kunnalta 1937. Hirsitalon purkamistalkoot pidettiin maaliskuussa 1938. Rakennus pystytettiin urakalla ja otettiin käyttöön marraskuussa 1938. Esivallan vaatimuksesta 1941 esivallan vaatimuksesta talon päähän rakennettiin putka.

Seurantaloon hankittiin sähköt 1955 ja seiiniin pantiin haltxit 1957. Pärekkattotalkoot pidettiin kesällä 1965 ja lattia alapohja täytettiin samana syksynä. Lattia uusittiin 1975. Rakennus maalattiin ja portaot uusittiin 1978. Peltikatto asennettiin 1980 ja puhvetti rakennettiin 1981. Savupiippua korjattiin 1985. Sisäänkäyntiä olisi pitänyt muuttaa nelostien leventämisen vuoksi, mutta muutostyöt jätettiin tekemättä.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

Kolmen maakunnan rajapintoja 1880-2010 - Oravankylän, Hiidenkylän, Pitäjänmäen ja Latvasten kylien historia, 2013. Hiidenkylän Kyläyhdistys R.y.

kohteen nimi: **Kontiola**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-44-5
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1880
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen Kruununtorppa, joka itsenäistyi 1929. Kontiola on asuinpaikan nimenä tunnettu jo kauan. Pihapiiri on tyypillinen alkujaan umpinainen kahden asuinrakennuksen rajaama piha. Purettu vanhempi asuinrakennuksista oli rakennettu 1880-luvulla. Jäljellä vanhasta rakennuskannasta enää toinen asuinrakennus, jonka ikkunat olivat alunperin kuusiruutuiset. Sisäänkäynti on muutettu toiselle puolelle taloa. 1950-luvulla ennen Kontiolan koulun valmistumista koulua pidettiin tässä talossa. Pihapiirissä lisäksi uusi asuinrakennus, navetta, puoti ja pienempiä piharakennuksia.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Lystilän luhtiaitta**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-31-46
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Luhtiaitta mahdollisesti 1700-luvulta.

arviointi:

MRKY2015: Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Miettälä**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-3-76
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Talonpoikainen pihapiiri Jyväskylätien varrella. Vanha asuinrakennus on siirretty paikalle 1914 ja sitä on jatkettu kamareilla 1937. Rakennuksessa on ollut kauppa 1945, siellä on myös aikoinaan majoittunut savolaisia.

Pihapiirissä on lisäksi kolme aittaa, joista yhdessä vuosiluku 1846. Ennen riihenä toiminut iso oloaitta on tuotu paikalle 1960. Navetta on rakennettu 1939. Pihapiiriin on rakennettu myös uusi asuinrakennus 1992.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Inventointikortti, Annaelina Isola, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, kesä-1998

kohteen nimi: **Oravan koulu**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-6-138
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1905 siirretty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1905 nykyiselle paikalle siirretty vanha Hiidenkylän koulu.

Lohkokiviperustainen puurakenteinen koulu on ala- ja yläosastaan pystylaudoitettu ja keskiosastaan vaakalaudoitettu sekä maalattu vaalean keltaiseksi. Päädyssä ja kuistissa on koristeelliset ikkunat. Pihassa on lisäksi huusi ja liiteri.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Moilanen Jouko 2014. Hiiden-Orava-rakennus kunnostuu. Pyhäjärven sanomat 2014 N:o 20 toukokuun 14. päivä.

kohteen nimi: **Pitkäkankaan kämpä**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-401-221-0

kylä/k.osa: Hiidenniemi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1940

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1940-luvulla rakennettu iso kämpä keskellä asumatonta korpea. Kangasnevan tervahytti on lähellä.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Pitäjänmäen tervahytti**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-16-21
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1945-1974
ajoituselitte: uunit ja rakennus uusittu 1950-luvun alussa
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tervahytti Pihtiputaan tien varressa. Hyttiä suojaava rakennus ja uunit on uusittu 1950-luvun alussa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Tuulimäki**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-401-57-0
kylä/k.osa: Hiidenniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: vanhimmat 1920
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pieni pihapiiri korkean harjun peltoaukealla. Pienen päärakennuksen kamaripääty on vuodelta 1933 ja tupa 1934. Talossa on pidetty koulua vuosina 1945-60. Pihapiiriin kuuluu lisäksi aitta 1920-luvun alusta, sauna vuodelta 1969, paja ja varasto. Talon lähellä on rauhoitettu niinipuuesiintymä. Tila on rekisteröity asutustilana 1940.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Inventointikortti, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Heittola**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-402-3-43

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: toinen asuinrakennus 1878, navetta 1936, aitta käännetty 1935, eloaitta siirretty 1940-luvulla

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entisen suurtilan pihapiiri, johon kuuluu kaksikerroksiset 1800-luvun asuinrakennukset, navetta vuodelta 1936, aitta ja kaksi liiteriä.

Asuinrakennuksista on jäljellä enää puolikkaat tilan jakamisen vuoksi.

Vuonna 1878 rakennettu uudempi asuinrakennus, jossa oli alun perin 16 huonetta, on korjattu vuonna 1987. Kuisteissa, joista toinen on päädyssä ja toinen pitkällä sivulla, on kauniit ristikkoikkunat, kuten myös toisen, vanhemman asuinrakennuksen kuisteissa.

historia:

Heittolan tila oli vuosisadan vaihteessa Pohjois-Pohjanmaan suurin viljelystila, jossa käytettiin kaikkein uusimpia viljelysmenetelmiä ja jossa toimi pitäjän ensimmäinen meijeri ja karjanhoitokoulu. Lypsylehmiä oli 120, hevosia kymmenkunta ja lampaista 50-100. Tilalla oli tuulimootorilla toimiva vesijohtoverkosto, höyrykone sekä vesimylly ja saha. Kokonaispinta-ala oli vuonna 1916 noin 1 500 hehtaaria.

Pihapiiri on ollut lähes umpinainen, mutta vuodesta 1916 alkaen, vanhoja rakennuksia on siirretty muualle.

Nykyisin tila on jakaantunut pienemmiksi tiloiksi ja Heittolan päärakennuksetkin ovat eri veljesten omistuksessa.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

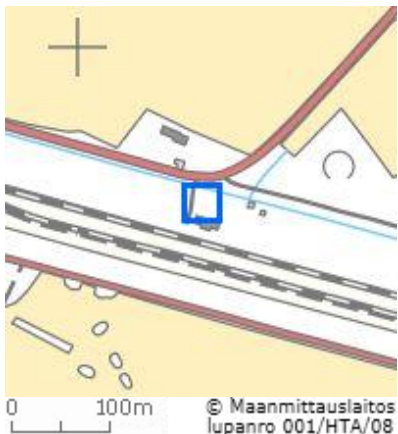
kohteen nimi: **Hyvölä**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-30-51
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluu vanha asuinrakennus, uusi asuinrakennus, 3 aittaa, navetta ja monia muita talousrakennuksia. Vanha asuinrakennus on osittain 1800-luvulta. Se oli alunperin savupirtti, keittiö ja kamarit tehtiin 1900-luvulla. Aitat ovat 1800-luvulta.

lähteet:

Inventointikortti, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Komun asema**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-2-46
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: liikenne
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1924
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1924 rakennettu Ylivieskan-lisälmen rataosuudelle tyypillinen pieni klassistishenkinen asemarakennus, joka ei ole enää rautatieasemana.

Rakennuksessa on valkeat nurkkapilasterit ja pieniä puolikaarenmuotoisia ikkunoita päädyssä. Keskiosa on kaksikerroksinen ja toisessa kerroksessa on asuinhuoneita.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Mansikkamäki**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-402-65-12
kylä/k.osa: Mäkikylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1894
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maalaistalon pihapiiri, jonka vanha rakennuskanta on säilynyt yhtenäisenä. Nykyinen asuinrakennus on osin vuodelta 1894. Vanhaa savupiirtä on myöhemmin laajennettu tuvalla. Talon kamaripuolella näkyvissä alkuperäiset hirret. Navetta on rakennettu 1918. Yksi aitta on 1880-luvulta ja toinen vuodelta 1906. Sauna on siirretty paikalle Lepikosta.

Kauempana pihapiiristä olevan riiden rakensi murhamies Louten-Josu, Nikolai II:n syntymän johdosta armahdettu. Riihi on edelleen puintikunnossa. Tilan mailla on Pyhäjärven kirkon peruskivien louhintapaikka.

arviointi:

MRKY2015: R,H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Inventointikortti, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Nurkkalan puojitalli ja luhtiaitta**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-402-38-72

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: 1845

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Puojitalli ja luhti Pyhäjärven niemessä viljelysaukealla. Kolmiosainen harmaahirsinen puojitalli vuodelta 1845 ja sen vieressä samanikäinen, umpinaisella luhtikäytävällä varustettu kaksiosainen luhti. Pihapiirissä on myös 1960-luvun asuinrakennus ja navetta.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Inventointikortti, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Vuohdomäen koulu**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-402-10-1

kylä/k.osa: Mäkikylä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1926

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Korkealla mäellä sijaitseva, J.S. Sirenin suunnittelema kaunis kansakoulu vuodelta 1926. Sen satulakattoinen keskiosa on kaksikerroksinen. Koulussa on neljä koristeltua avokuistia. Koulun pihalta avautuvat kauniit näkymät Pyhäjärvelle.

historia:

Vuohdomäen koulu valmistui 1926, paikalta aiemmin palaneen koulun paikalle. Vuohdomäen koulun piirustuksilla on rakennettu myös neljä muuta koulua Suomessa. Koulun rakentamisen kerrotaan olevan Vuohdomäen kylälle merkkitapaus ja sen rakentaminen työllisti paikallisia. Savupiippujen tiilet on polttanut paikallinen David Montonen poikineen. Koulutoiminta lakkasi rakennuksessa maaliskuussa 1980 huolimatta kyläläisten aktiivisesta vastustuksesta ja valtakunnallisesta huomiosta "protestikoulua" kohtaan. Koulurakennus on tällä hetkellä yksityisessä omistuksessa ja siellä järjestetään kyläyhdistyksen tapahtumia sekä erilaisia kansalaisopiston kursseja. Koululla on järjestetty myös yksityisiä juhlatilaisuuksia.

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

lähteet:

Kyläkirja, 2009. Haapamäki, Maaselänlahti, Rannankylä, Niinimäki, Kumpulanmäki, Vuohdomäki, Vuohdoniemi. Vuohdo-Niinimäki kyläyhdistys ry. Jyväskylä 2009.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Anna Grönlund, Maija Poukka ja Anu Syrjäpalo.

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 1997.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993, julkaisu A:117

Rakennettu kulttuuriympäristö, 1993.

<https://sites.google.com/site/vuohdoniinimaki/kylaen-historia> (19.10.2016)

kohteen nimi: **Aittokoski**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-53-22
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Talonpoikainen pihapiiri Pyhäjoen varrella. 1800-luvun puolivälistä periytyvän asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on vellikellollinen puoji 1800-luvulta, talli, navetta ja kaksi pientä ulkorakennusta. Päärakennuksen matala avokuisti 1960-luvulta.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Inventointikortti, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Entinen Jatkolan huvila**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-17-33

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1916

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kansallisromanttinen huvila vuodelta 1916. Talon mallina käytettiin piispa Gummeruksen taloa Hiekanpäässä Pihtiputaalla. Rantaan melko jyrkästi laskeutuvalla huvilatontilla on lisäksi aitta- ja liiteri, leikkimökki, rantasauna, venevaja ja uudempi huvila.

arviointi:

MRKY2015: R,H

arviointi:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Entinen Kansallis-Meijeri-Osuuskunnan meijeri**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-10-1

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1930-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kivirakenteinen 1900-luvun alkupuolen meijeri Pyhäsalmen pääraitin varrella.

historia:

Kansallis-Meijeri-Osuuskunta perustettiin 1894. Meijerin hallintoa johtivat luottamusmiehet aina vuoteen 1936, jolloin perustettiin ammatti.isännän virka. Maidonlähettäjiä oli ennätysmäärä 1304 vuonna 1964. Meijeri lakkautettiin 1990-luvulla.

arviointi:

MRKY2015: R,M

kohteen nimi: **Jokikylän seuratupa**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-53-13

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1940

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pieni seuratupa kylätien risteyksessä. Tupa on entinen Nurmesjärven metsäkämppä, jonka Jokikylän Seuratupa ry. osti 1939 metsähallitukselta ja pystytti nykyiselle paikalleen.

historia:

Jokikylän Seuratupa ry. perustettiin 1939. Heinäkuun 25.päivänä pidetyn yhdistyksen kokouspöytäkirjan mukaan ryhdyttiin "puuhaamaan yhteistä seuratupaa johonkin sopivaan paikkaan kylämme keskustaan, johonka voisi vapaaasti kokoontua yhteisen Jumalan sanan tutkintaan ja rukoukseen".

Huutokaupalla hankitun hirsikehikon lisäksi valtiolta ostettiin 100 kpl lisärakennuspuita ja 5 m3 pärepuita. Edla ja Adolf Aittokoski myivät 10 aarin kokoisen tontin. Rakennustarpeet siirrettiin talkoovoimin. Seinien hakkaus, kattoparrujen teko ja päälle nostaminen annettiin Einar Heinospelä 4500 markan urakkasummasta. Ikkunoiksi ostettiin Pyhäjärven Suojeluskunnan talon entiset ikkunat.

Jokikylän koulun palettua 1945, yhdistys vuokrasi talon vuodeksi koulukäyttöön.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

kohteen nimi: **Lahtela**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-27-11
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen nimismiehen virkatalo 1800-luvun alkupuolelta. Pihapiirissä on suuri päärakennus, kaksiaukkoisella luhtikäytävällä varustettu luhti sekä vilja-aitta. Avaraan pihapiiriin antavat leimansa myös suuret koivut.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Lamminahon koulu**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-46-51

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: vanha puoli 1810

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1800-luvun alusta periytyvän kouluksi korjatun rakennuksen, 1920-luvun koulun ja ulkorakennuksen sekä 1950-luvun saunan muodostama pihapiiri.

historia:

Vanha puoli on alunperin rakennettu 1810-15 Jaakkolan suvun maatilan päärakennukseksi. 1900-luvun alussa se myytiin kunnalle kouluksi. Tuolloin rakennusta korotettiin ja kattokulmaa muutettiin jyrkemmäksi. Rakennuksessa toimi alakoulu ja myöhemmin peruskoulun puutyöluokka 1980-luvun alkuun saakka.

Uusi koulu on vuodelta 1928. Se rakennettiin kouluhallituksen tyyppipiirustusten mukaan, kuin myös pihan varastorakennus. Ulkorakennuksessa oli ulkovessat, varasto ja liiteri. Koulurakennuksessa oli luokkatilat, pieni keittiö ja toisessa pässä opettajan asunto. Kouluna rakennus toimi 1980-luvun alkuun. Sen jälkeen rakennus oli kansalaisopiston kerhotilana ja opettajan asunto oli vuokralla.

Nykyiset omistajat ostivat rakennukset 1998 ja kunnostivat uuden koulurakennuksen asunnoksi. Vanhan puolen he entisöivät ja vuokrasivat sitä tapahtumiin.

Uuden koulurakennuksen kuisti on muutettu avokuistista lasikuistiksi. Varastorakennukseen on tehty autotalli. Vanhalla puolella on sisätilat ovat säilyneet hyvin alkuperäisessä muodossa.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

Inventointikortti, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Mustaparta**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-11-173
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: päärakennus noin 1900
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyhäjärven rannan tuntumassa viljelysmaisemassa sijaitseva maatila, jonka päärakennus on vuoden 1900 tienoilta. Sitä on uusittu vuonna 1924. Sisätilat - muun muassa pirtti suurine uuneineen - ovat säilyttäneet alkuperäisen asunsa. Sukutila vuodelta 1579 lähtien.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Niemi**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-10-310
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyhäjärven rannalla sijaitseva pihapiiri, jossa on asuinrakennus vuodelta 1895, neliosainen aittarakennus ja hirsinen navetta. Pihapiirin vierestä kulkee Lossinrantaan vievä kapea soratie.

Päärakennus on peruskorjattu 1969. Talossa on ollut majatalo.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Nyppylä**
 kunta: Pyhäjärvi
 kiinteistötunnus: 626-403-98-2
 kylä/k.osa: Pyhäjärvi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituselitte: vanhimmat rakennukset 1800-luvulta
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Kalustovaja; Navetta; Puoti;

kuvaus:

Vanha pihapiiri ja viljelysmaisema latoineen. Pihassa on 1930-luvun asuinrakennus, 1800-luvun puoji ja vaja 1900-luvun alkupuolelta. Uusinta rakennuskantaa edustaa jälleenrakennusajan navetta navetta, jossa on molemmin puolin ajosilta ylisille.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Inventointikortti, Annaelina Isola, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Päiväys: kesä-1998

kohteen nimi: **Pellikka**
 kunta: Pyhäjärvi
 kiinteistötunnus: 626-403-60-15
 kylä/k.osa: Pyhäjärvi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituselite: 1800-luvulta vanhimmat
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Asuinrakennus 1800-l. lopulta. Isännän vanhemmat ostaneet tilan 1950-luvulla. Viimeisin remontti aloitettu 1980-l:n puolivälissä. Viimeksi korjattu katto -> peltikatto.
 Aitta vuosisadan vaihteesta. Riihi muutettu kuivuriksi.
 Asuinrakennuksen kaksi kuistia purettu. Asuinrakennus vuorattu 1940-luvulla, samalla rakennuksen nykyinen eteinen.

lähteet:

Inventointikortti, Kulturihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisprojekti Nivala-Haapajärjen seutukunnassa, Annaelina Isola, kesä-1998

kohteen nimi: **Perinnepiha**
 kunta: Pyhäjärvi
 kiinteistötunnus: 626-401-75-54, -75-56
 kylä/k.osa: Pyhäjärvi
 tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
 ajoitus: 1975-
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Museoalue, johon on siirretty talonpoikaisia rakennuksia eri puolilta pitäjää 1980-luvulta lähtien. Kauralasta siirretty savupirtti on vuodelta 1642 ja tiettävästi maakunnan toiseksi vanhin säilynyt asuinrakennus.

historia:

Hyvösen talo on siirretty nykyiselle paikalleen 1981 Hiidenkylästä. Aikoinaan talossa oli kestäkievari. Hyvösen talossa oli Pyhäjärven ensimmäiset lasi-ikkuna, minkä vuoksi taloa on kutsuttu lasipalatsiksi, -saliksi ja -taloksi.

Kauralasta siirretty savupirtti on vuodelta 1642 ja tiettävästi maakunnan toiseksi vanhin säilynyt asuinrakennus.

1900-luvun alun työläismökki on siirretty Jokikylältä ja tunnettiin kylällä nimellä Jöyssilän mökki. Junttikylästä siirretty riihi on 1930-luvulta.

Alueella on ollut aiemmin Pyhäjärven ensimmäinen sairaala.

arviointi:

MRKY2015: H

lähteet:

Koskien kohinaa ja suvantopaikkoja - Jokikylä-Ruhkalan historiaa 1998. Jokikylä-Ruhkalan kylähistoriapiiri.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija ark.yo Eija Niemelä.

kohteen nimi: **Puustelli**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-117-54
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1890-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1700-luvulta periytyvä Pohjanmaan jalkaväkirykmentin kersantin virkatalo, jonka nykyinen päärakennus ja aittarivi ovat 1890-luvulta. Pihapiirissä on myös vanha hirsisauna.

Vanhan päätien varrella sijainneessa Puustellissa on toiminut muun muassa kestikievari ja kansalaissodan aikana venäläiset upseerit pitivät taloa tukikohtanaan.

arviointi:

MRKY2015: R,H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi 1999. Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy. Inventoija ark.yo Eija Niemelä.

kohteen nimi: **Pyhän Profeetta Elian rukoushuone**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-34-42

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1960

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kaunis rukoushuone vuodelta 1962. Sen kellotapuli näkyy kauas. Tsasounan on suunnitellut Ilmari Ahonen.

historia:

Viime sotien kirkolliseen jälleenrakentamiseen sisältyi lukuisia ortodoksiväestön sijoituspaikkakunnille suunniteltuja kirkkoja tai rukoushuoneita. Ortodoksisen kirkon jälleenrakentamisesta vuonna 1949 säädetyn lain perusteella valtio sitoutui huolehtimaan uusia seurakuntakuntia varten tarvittavien kirkkojen, rukoushuoneitten, hautausmaiden ja pappiloiden rakentamisesta. Työtä johti ortodoksisen kirkon jälleenrakennustoimikunta 1946–1960. Kirkot suunniteltiin ja rakennettiin rakennushallituksen valvonnassa ja niiden suunnittelijoina olivat mm. arkkitehdit Toivo Paatela (Jyväskylän, Rovaniemen, Juuan ja Lahden kirkot) sekä Ilmari Ahonen (Iisalmen, Mikkelin Siilinjärven ja Kajaanin kirkot).

Pyhän profeetta Elian rukoushuone on valmistunut vuonna 1962, ja arkkipiispa Paavali vihki sen käyttöön 20.5.1962. Tontti oli hankittu 510 000:lla markalla jo vuonna 1960, ja se sai nimekseen Soanlahti.

Kesällä 2007 sammaloitunut tiilikatto puhdistettiin ja vanha, käytöstä poistettu lämmityskamiina purettiin. Pieneen portaikkoon hankittiin siirrettävä liuska pyörätuoleja varten.

Kellotapuln alaosa käytettiin alunperin ruumishuoneena. Vuonna 1991 tehtiin suuri remontti, jolloin ruumishuoneen tilalle rakennettiin pienehkö keittiötila ja wc.

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

lähteet:

http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/Ortodoksikirkot/

kohteen nimi: **Pyhäsalmen rautatieasema-alue**

kunta: Pyhäjärvi

kiinteistötunnus: 626-403-16-12

kylä/k.osa: Pyhäjärvi

tyyppi: liikenne

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1924

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Asema-alue, johon kuuluu vuonna 1924 rakennettu mansardikattoinen rautatieasema, vanhat höyryveturijalan vesitorni ja hiilivarasto, kolme satulakattoista asuinrakennusta sekä varastoja ja piharakennuksia. Ne ovat hyväkuntoisia ja edelleen käytössä

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Rauhanlahti**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-6-193
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: päärakennus 1860-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyhäjärven vanhimman kirkonpaikan ns. Köyhänpellon lähellä oleva 1860-luvulla rakennettu kaksikuistinen asuinrakennus, pitkä aittarakennus ja liiteri.

Rauhanlahteen johtaa Pyhäsalmen maantieltä kaunis koivukuja ja sen ympärillä aukeaa peltomaisema. Tuomas Aholan toimiessa vanginvartijana ulkoeteisessä oli vankikoppi, mutta vankeja pidettiin kuitenkin tuvassa. Talossa säilytettiin punavankeja 1918-1922.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Sikala**
 kunta: Pyhäjärvi
 kiinteistötunnus: 626-403-47-30
 kylä/k.osa: Pyhäjärvi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituselike: Päärakennus 1890-luvulta
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: aitta; kota; puoji; päärakennus; riihi; ulkorakennus;

kuvaus:

Perinteinen 1800-luvun lopun pihapiiri, josta on purettu yhdeltä sivulta navetta. Päärakennus on rakennettu osin 1890-luvulla, vuonna 1900 valmistui kaksi kamaria ja tupa vieläkin myöhemmin. Sen oven päällä on viisisakarainen tähtikoriste. Talossa on pidetty kauppaa, ja se on toiminut kestikievarina. Pihan toisella reunalla on puoji ja toisella reunalla kahdesta hirsiaitasta lautarakenteisella osalla yhdistetty ulkorakennus. Tämän takana ovat pärekattoiset aitta ja riihi.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Södön huvila**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-236-0
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1917-1918
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Nimismies Södön 1917-1918 rakennuttama iso, mansardikattoinen huvila Pyhäjärven rannalla. Kutsuttu myös nimellä Timola.

Kalustuksen teki kirvesmies Janne Rytönen Kotiliedestä otettujen mallien mukaan. Huvilassa on kauniit moniruutuiset ikkunat ja lasiveranta, jonka päällä on parveke. Pihassa on iso punamullalla maalattu L-muotoinen liiteri, sekä hirsinen tupa, joka on vanhempi kuin päärakennus. Puutarha huvilan ympärillä on hyvin hoidettu.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi, Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy, 1999

kohteen nimi: **Viljamaa**
kunta: Pyhäjärvi
kiinteistötunnus: 626-403-33-42
kylä/k.osa: Pyhäjärvi
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1809-1863
ajoituselite: 1824
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuodelta 1824 periytyvä lukkarin puustelli. Osa rakennuksesta tai sen hirret voivat olla peräisin 1700-luvulta. Viljamaa on Pyhäjärven seurakunnan rakennuksista vanhin, kohde voi olla myös vanhimpia asuinrakennuksia Pohjois-Pohjanmaalla.

Paikallinen tärkeä vaikuttaja, kanttori Matias Loppi asui rakennuksessa saavuttuaan Pyhäjärvelle. Hän asui paikassa kunnes osti Hunningon huvilan 1929. Vuosina 1930-59 paikassa asui kanttori Väinö Laitala. Sen jälkeen rakennus toimi leirikeskuksena ennen kuin toiminta siirtyi Isopappilaan.

arviointi:

MRKY2015: R,H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pyhäjärven kirkonkylän rakennusinventointi, Pyhäjärven kaupunki, Ympäristötaito Oy, 1999